

АГРАРНА СПІЛЬНОТА Й БІЗНЕС — «ЗА» БІОЕНЕРГЕТИКУ

ОЛЕКСАНДРОВ О.О., - журналіст (Київ)

Як відомо, Міністерство аграрної політики та продовольства України розробило проект **Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки** та пріоритетні напрями, спрямовані на вирішення реальних потреб галузі, підвищення конкурентоздатності сільського господарства та сприяння розвитку сільських територій на сталій основі відповідно до стандартів ЄС і міжнародних стандартів. Очікується, що виконання Програми дасть змогу забезпечити зростання валової продукції сільського господарства й збільшити виробництво продуктів харчування в країні на 6-8%, а також нарощувати експорт сільськогосподарської продукції щороку до 3-4%, харчової та переробної промисловості на 5-7%. Також реалізація Програми має на меті знизити споживання енергоресурсів до 2020 року на 8-10%. Стратегія передбачає й проведення широких консультацій щодо її методології загалом та способів досягнення конкретних цілей, а також розроблення плану дій, що викличе довіру та буде обов'язковим до виконання.

Скептики можуть запитати: навіщо ще одна стратегія та які гарантії її успіху? Розробники Стратегії самі відповіли на це запитання: формулювання і впровадження Єдиної комплексної стратегії, вважають вони, неодмінно наштовхнеться на серйозні перешкоди, адже опір і навіть спроби підірвати цей процес є неминучим наслідком конфліктів групових інтересів і вкорінення корупції в державі. Тому й склали Проект стратегії, що має на меті публічні консультації із зацікавленими сторонами, зокрема, представниками громадянського суспільства, бізнесу, а також міжнародними донорами з питань створення організаційно-економічних умов для ефективного соціально-спрямованого розвитку аграрного сектору, стабільного забезпечення населення якісною та безпечною вітчизняною сільськогосподарською продукцією та промисловості сільськогосподарською сировиною, виробництво продукції з високою доданою вартістю, нарощування обсягів на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Подбали вони й про те, щоб не тільки в теорії, а й на практиці кожен,

хто має законний інтерес до будь-якого напрямку реформування сільського господарства та сприяння розвитку села й конструктивні ідеї щодо реформування галузі мали змогу долучитися до громадського обговорення та в зручний спосіб мали змогу зробити свій внесок у проект Стратегії - надати письмові консультації (в процесі опитування) щодо базових матеріалів, підготовлених за кожною з 24 конкретних цілей у досягненні будь-якої або кількох конкретних цілей Стратегії. Для цього, власне, наприкінці весни ц.р. документ й розмісили на веб сторінці Стратегії (strategy@minagro.gov.ua).

Ініціатори цього, безперечно, корисного заходу оприлюднили в інтернеті й підсумковий документ під назвою «Синтез письмових публічних консультацій», що містить стислий виклад загальних коментарів, зауважень та пропозицій із розроблення Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки, що надійшли на електронну адресу strategy@minagro.gov.ua у формі опитувальних листів-анкет як щодо змін чи доповнення наведених заходів та пріоритетів реформування, так і щодо нових альтернативних програм.

Як пройшло публічне обговорення проекту Стратегії в інтернеті? Респонденти загалом позитивно оцінили сильні сторони Стратегії й підтримали конкретні положення, викладені в базових матеріалах надіслали чимало письмових коментарів і анкет. Отримані матеріали й окремі пропозиції, які надійшли в ході публічних консультацій (15 березня - 15 травня ц. р.), вже включені в Проект документу або в розгорнутому вигляді, як такі, що не були охоплені спочатку, або в більш стислому вигляді чи як доповнення до початкових напрацювань розглянуті в контексті максимального їх врахування в рамках визначених міністерством пріоритетів та обраних опцій.

Для конкретизації цілей розділу «Лісове господарство та біоенергетика» надійшло 9 заповнених анкет (деякі з інформаційними додатками), у т.ч. 3 від фізичних осіб, 3 від бізнес-асоціацій, а також по одній від громадських організацій, приватного сектору та категорії «Інше».

Серед нових ідей чи рекомендацій,

що стосуються розвитку біоенергетики, названо: "Розробка стратегії розвитку біоенергетики, як суттєвого чинника підвищення енергетичної безпеки держави та зниження використання традиційних енергоресурсів, в цілях розвитку сільського господарства та переробних галузей на основі високих технологій із глибокою переробкою сировини, зниження негативного впливу на навколишнє середовище, збільшення зайнятості населення на підприємствах біоенергетичного сектору та підвищення якості життя населення". Відзначено важливу роль сектору відновлюваних джерел енергії та біоресурсів для розвитку аграрного сектору, а також ключову роль самої галузі в продукуванні біомаси.

Орієнтуючись на рішення Європарламенту, яке передбачає, що частка відновлюваних джерел енергії в енергобалансі ЄС у 2020 році складе 20%, а в 2040 - 40% (країни ЄС мають на меті повний перехід на ВДЕ), енергетична стратегія України до 2030 року передбачає випереджаюче зростання споживання біопалива на внутрішньому ринку країни. Україна володіє значними можливостями виробництва біопалива та має достатній виробничий потенціал для потреб внутрішнього ринку й експорту, проте загалом не вистачає достатнього імпульсу для розвитку. Енергетична стратегія України на період до 2030 р. визначає, що стратегічний розвиток біопалива на території України має відповідати основним принципам Європейського співтовариства в області біопалива, стимулювати споживання та виробництва біопалива (твердого та рідкого) та експорт.

При розробці стратегії розвитку біоенергетики, вважають респонденти, необхідно базуватися на принципах Енергетичної стратегії України до 2030 року, яка прогнозує використання близько 2 млн тонн біопалива. Україна також може стати важливим учасником європейського ринку біопалив, тим більше, що в цілому для України складаються сприятливі можливості для виходу на ринок ЄС з біоетанолом та біодизелем власного виробництва.

Також наголошується: визначальним викликом для формування вітчизняної промисловості рідких біопалив є необхідність переходу на стандарти ЄС

відповідно до статей 55, 56 і 57 Угоди щодо Асоціації України і ЄС. До того ж сьогодні в Україні немає єдиного Стандарту на продукування рідких біопалив. Виробники випускають біоетанол на підставі ТУ. Таким чином, Україна не тільки візьме на озброєння всі європейські стандарти, замінивши тим самим нині діючі Стандарти та ТУ, розроблені за роки незалежності, але й скасує всі ДСТУ колишнього СРСР. При цьому нові потужності необхідно проектувати з обов'язковим дотриманням європейських норм та стандартів, а старі - ревізувати на відповідність стандартам ЄС. Втім, зазначено, що вказані в базових матеріалах заводи з виробництва біоетанолу та біодизелю в переважній більшості не відповідають вимогам європейських норм, що неприпустимо навіть при постачанні продукції на внутрішній ринок. Стосовно біогазу додано, що він має значний потенціал для вироблення теплової та електричної енергії. Особливо актуальним є будівництво біогазових установок малої потужності (до 1,0 МВт) для господарств з поголів'ям великої рогатої худоби 1,0 - 3,0 тис. голів, свиней 3,0 - 5,0 тис. голів. Терміни окупності таких проектів, як правило, не перевищують двох років, а витрати на будівництво - 1,0 млн. євро.

Акцент зроблено також на необхідності поглиблення переробки кінцевої продукції з високою доданою вартістю та соціально-економічним впливом (розвиток лісової промисловості), використанням відходів заготівлі для енергетичних потреб (розвиток біоенергетики виключно з незатребуваної лісовою промисловістю сировини).

Крім того, в доповненнях вказано на ряд прогалин: недосконале здійснення моніторингу та ведення Державних земельного і лісового кадастрів України; відсутність в існуючому законодавстві єдиного визначення категорій лісових земель, лісового фонду, а також різні підходи до права власності на ліс і земельні ділянки, на яких він знаходиться, та недопрацьованість геоінформаційної бази даних лісовпорядкування.

Декілька респондентів висловились за виділення біоенергетики взагалі в окремий самостійний розділ.

Вказано на необхідність формування сприятливого інвестиційного клімату для захисту прав інвесторів, оновлення та модернізації існуючих і будівництва нових виробничих потужностей рідкого біопалива шляхом вдосконалення Закону України N 93/96-ВР від 19.03.1996 р., впровадження стандартів ЄС відповідно до ста-

тей 55, 56 та 57 Угоди Про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, з метою сприяння модернізації та реструктуризації аграрної галузі України та гармонізації національних стандартів із міжнародними стандартами, які стосуються біопалива (стандарти серій EN 14961, EN ISO 17225, тощо), а також створення робочої групи (за участю НААУ) для розробки української системи сертифікації біомаси сталого розвитку (власником системи має бути МінАПК).

Порушені й питання щодо вдосконалення базової оцінки використання твердого палива для енергетичних потреб та створення систем управління цільовими показниками у лісовому господарстві, лісовій промисловості та біоенергетиці, розвитку енергетичних культур (біомаси 2 покоління) і формування локальних систем енергопостачання на основі твердого палива, що передбачатимуть переведення систем тепlopостачання для комунальних та державних об'єктів на тверде паливо (на базі неліквідної сировини як тріска, вторинна деревина місцевого походження), а також створення Місцевого Енергетичного Кластера (чи центру торгівлі біомасою), що дозволить експортувати сертифіковану біомасу й забезпечуватиме її енергетичну безпеку.

Є ініціативи й щодо розробки та впровадження на базі директиви 2009/28/ЄС технічного регламенту про альтернативні джерела енергії, програм стимулювання сталого виробництва біопалива; реалізації, в якості пілотного, проекту створення та функціонування трьох заводів з виробництва біоетанолу в Західній Україні.

Красномовна й така деталь - тема розвитку біоенергетики проходить лейтмотивом і через інші розділи Стратегії.

Пропонують: «Визначити цілі, обов'язкові для виконання (наприклад: у 2020р. усі відходи свинарства повинні перероблятися в біогаз, 2030 - 20% сільськогосподарських культур відвести під вирощування біогазових культур, що будуть перероблені на біогаз)», «розкрити питання альтернативних культур з високою доданою вартістю», «розробити державну програму з розвитку біоенергетики та викласти в ній стратегію, цілі та завдання з розвитку галузі, розробити механізм поетапного виконання поставлених завдань за допомогою законодавчого, фінансового, матеріально-технічного, наукового та кадрового забезпечення», «передбачити сприятливі умови для виробників щодо закупівлі по імпорту котлів, які дають можливість спалювати соняшникове лушпиння, та електрофільтрів до

них, що дозволить відповідати вимогам перспективних технологічних нормативів допустимих викидів суспендованих твердих частинок, недиференційованих за складом, які затверджені наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 13 жовтня 2009 року № 540, оскільки у структурі використання палива котельними олійнодобувних підприємств лушпиння соняшнику складає 90%», тощо.

Одне слово, **громадськість, бізнес, науковці налаштовані на розвиток нової біоенергетичної галузі, усвідомлюють її значущість для аграрного сектору й економіки та безпеки країни в цілому.**

У документі окреслено фундаментальні «блоки» для підвищення рівня енергетичної безпеки держави - загальна потужність усіх джерел відновлювальної енергетики (вітрових, сонячних, водних та біосировинних) повинна збільшитися майже у 6 разів. Водночас рекордна, серед усіх видів відновлювальної енергетики, динаміка закладена для сегмента біомаси: у найближчі 6 років потужності електростанцій на даному виді палива повинні зрости в 40 разів - з 24 МВт до 950 МВт, а частка електроенергії, виробленої за допомогою відновлювальних джерел, скласти до 2020 р. у загальному енергоспоживанні не менше 11%. Таким чином, офіційно підтверджено пріоритетний статус відновлювальної енергетики як провідної галузевої енергоресурсної платформи. Визначено завдання, строки, цифри, з яких випливає: якщо в Україні поліпшити регуляторне поле для інвесторів і виробників, то вже за 2-3 роки можна очікувати енергетичний прорив, який пришвидшить зміни в політиці енергоефективності та використання відновлювальних джерел енергії (ВДЕ), дасть можливість щорічно заміщати біомасою близько 10 мільярдів кубометрів газу. Отже, час діяти? Однак, чи вистачить у нас політичної волі для таких кроків?

Негативний досвід минулих років показує: багато цінних ініціатив у нас так і залишилися на папері, в т.ч. й через відсутність механізмів їх застосування та необхідної комунікації як всередині уряду, так і між зацікавленими сторонами.

Що сьогодні конче потрібне для здобуття енергетичної незалежності й виконання зобов'язання України перед Європейським енергетичним співтовариством - збільшити до 2020 року частку ВДЕ в енергобалансі до 11%?

Так, ми навчилися добувати газ із відходів рослинництва й тваринництва, зрозуміли, що біомаса - найкраща зам-

іна російському газіві, якій немає альтернативи. Але для результативної імплементації європейського досвіду розвитку ВДЕ одного розуміння проблеми недостатньо. Треба добре постаратися, щоб те, що спрацювало в інших, неодмінно спрацювало й у нас.

Мабуть, найголовніше: щоб реформування українського енергосектору не стало заручником старої системи управління, слід припинити **декларування** «загальної любові до біоенергетики» й тиражування пустопорожніх балачок деяких чиновників про ефемерну підтримку ними біоенергетичних проєктів. Ми вже всі зрозуміли: одними гаслами й «бажаннями» дорогу не вистелиш. Потрібні (особливо сьогодні!) як мінімум три обов'язкові умови: а) радикальна й невідкладна підтримка державою зусиль науки, виробництва, бізнесу, що налаштовані на розвиток біоенергетики; б) пільгова система стимулювання ВДЕ, як це, до речі, практикується в ЄС, що передбачає дешеві кредити, чітке законодавство, спрощені схеми отримання дозволів на будівництво «зелених» електростанцій, інші козирні умови, що дають потенційним інвесторам упевненість у надійності своїх вкладень у розвиток нової галузі; в) розподіл повноважень та відповідальності між різними відомствами. Сьогодні, наприклад, за енергоефективність відповідає, як мінімум, три центральних органи влади. Може, настав час внести поправку в український сільськогосподарський сектор - узаконити статус біоенергетики й визнати її самостійною галуззю економіки України?

Анотація

Стаття розповідає про те, як публічні консультації Міністерства аграрної політики та продовольства України з громадськістю, науковцями та бізнесом «підкоректували» проєкт Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки на користь нових ідей - розвитку біоенергетики, що має допомогти Україні стати енергетично незалежною державою.

Анотация

Статья рассказывает о том, как публичные консультации Министерства аграрной политики и продовольствия Украины с общественностью, учеными и бизнесом «подкорректировали» проект Единой комплексной стратегии развития сельского хозяйства и сельских территорий на 2015-2020 годы в пользу новых идей - развития биоэнергетики, что должно помочь Украине стать энергетически независимым государством.

Annotation

The article tells about how public consultation held by Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine with the public, scientists and business corrected the project of United Integrated Strategy to Develop Agriculture and Rural Areas 2015-2020 in favour of new ideas of bioenergy development that should promote Ukraine to become energy independent.

В УКРАЇНІ СТВОРЮЄТЬСЯ БІОЕНЕРГЕТИЧНА «АГРАРНА ДОЛИНА»

Більше року тому в Україні побувала група американських вчених та бізнесменів, котрих зацікавили розробки українських науковців у біоенергетиці та в інших аграрних сферах. Під час візиту народився інноваційний проєкт «Аграрна долина», що взяв за основну мету вирішення проблем постачання тепла і електроенергії в сільських територіях за рахунок біомаси.

Для його реалізації американці заручилися підтримкою Білого дому і сенаторів, заснували компанію Ukraine Agro Valley Association (UAVA), знайшли джерела фінансування й налагодили перші контакти з українськими підприємцями. Ключовим напрямом інноваційної діяльності на нинішньому етапі компаньйони визначили біоенергетику. Було розроблено відповідний проєкт. Один із засновників компанії Генрі Штеренберг презентував його 14 липня 2015 року на Американсько-українському інвестиційному форумі в м. Вашингтоні. Починання дістало схвальну оцінку Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка та інших членів уряду, які пообіцяли всебічне сприяння.

Проявили інтерес до цього починання й у регіонах. Одними з перших навесні 2015 року відгукнулися Київщина й Харківщина, а згодом і Одещина.

24 липня губернатор Одеської області Міхеїл Саакашвілі та його перший заступник Володимир Жмак зустрілися з керівниками Ukraine Agro Valley Association (UAVA) Родом Робертсоном і Клаусом Хольцингером. Супроводжував і координував роботу делегації віцепрезидент НААН України академік Максим Мельничук. Бізнесмени й керівники регіону обговорили реалізацію пілотного проєкту з вирощування та переробки на біопаливо біомаси енергетичної культури міскантус. Сторони підтримали пропозицію щодо будівництва в Одеській області близько п'яти заводів загальною потужністю 500 тисяч тонн з виробництва пелет та відведення 30 тисяч га малопродуктивних земель для вирощування цієї рослини, що, як відомо, може рости на неугіддях й без застосування агрохімікатів та пестицидів.

- Ми зацікавлені в реалізації перспективних соціально-орієнтованих проєктів, спрямованих на поліпшення продуктивності в сільськогосподарському

секторі. Це наше пріоритетне завдання, - зазначив Міхеїл Саакашвілі.

- Загалом компанія має намір побудувати близько 20 подібних заводів на території України, які перероблятимуть понад два мільйони тонн енергетичної рослини на рік, підкреслив Максим Мельничук, який водночас є й науковим консультантом проєкту, адже одним із головних партнерів американських інвесторів виступає НААН України.

Конструктивно пройшов 28 липня 2015 року і «біоенергетичний» брифінг в Американському домі, на якому з журналістами зустрілися й спілкувалися представники UAVA, дипломати США, українські науковці, бізнесмени, почесний консул Австралії.

- Сьогодні ми стоїмо перед реалізацією проєкту, загальна інвестиційна вартість якого становить близько 350 млн дол. США, - сказав Максим Мельничук під час брифінгу. - Він складається з трьох етапів. Перший плануємо розпочати вже восени цього року. Врахували гостроту національних проблем щодо забезпечення тепловою, газовою та електричною енергією, особливо в сфері агропромислового виробництва, яке дуже залежне від кліматичних особливостей. Сподіваємось, що допоможемо країні подолати залежність від російського природного газу, розв'язати низку соціально-економічних проблем у сільській місцевості.

«Техніко-економічне обґрунтування проєкту спільно з ученими Національної академії аграрних наук України виконають провідні світові фахівці. Добре, що українські вчені мають величезний досвід та знають особливості розвитку кожного регіону країни. Крім того, плануємо створити на базі НААНУ освітні програми лідерства вищої ланки, програми технічної освіти, за якими готуватимуться фахівці для реалізації проєкту з біоенергетики», - розповів керівник із глобальних стратегій UAVA Генрі Штеренберг. А професор Гарвардської школи бізнесу Род Робертсон наголосив на необхідності рішучих кроків як уряду України, так і американського держдепартаменту. «Час треба використовувати не для роздумів і балачок, а для активних дій!», - підсумував містер Род.

Джерело: agroparty.org.ua